

Spodbujanje socialnega vedenja na šoli

Brigita Gregorčič

Uvod

Na Osnovni šoli Fara smo samoevalvacijo prvič izvedli v šolskem letu 2009/2010, ko smo ugotavljali kakovost delovnih razmer in odnosov med zaposlenimi. Ker se kakovost medsebojnih odnosov na šoli odraža tudi v odnosih med učenci, učitelji in vodstvom šole, smo za področje izboljševanja in samoevalvacije v naslednjem šolskem letu izbrali klimo na šoli. Za ta korak smo se odločili, ker je bilo, kljub majhnosti naše podeželske šole, vse pogosteje opaziti nemoč strokovnih delavcev pri reševanju napetih odnosov med učenci, težav z uničevanjem šolskega inventarja, verbalnega in fizičnega nasilja med učenci in podobno. Da bi preverili, kako zaznavajo nasilje udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa, smo v šolskem letu 2010/2011 preučili klimo s poudarkom na ustrezni komunikaciji. Ugotovili smo, da so pravila delovanja na šoli jasna, vendar nekoliko šepa enotnost ukrepanja strokovnih delavcev v primeru kršitev pravil. Menili smo, da je nedoslednost učiteljev vzrok za nekoliko več neprimernega vedenja in slabšo zbranost razreda pri delu (Gregorčič 2011, 120). Vzrokov za neprimerno vedenje učencev takrat nismo iskali v stopnji njihove socialne zrelosti. V istem letu je, neodvisno od evalviranja dela na šoli, učitelj športne vzgoje, ki na naši šoli dopolnjuje svojo učno obveznost in večino pedagoškega dela opravi na večji šoli, povedal, da so učenci naše šole v primerjavi z učenci večje šole manj socializirani in da je zato z njimi pri pouku športne vzgoje težje delati. Z izraženim opažanjem je želel povedati, da našim učencem primanjkuje socialnih kompetenc.

Ker je interpretacija socialnega vedenja močno odvisna od stališč in vrednot tako širše skupnosti kot manjših skupin, kot je npr. vrstniška skupina (Warden in Christie 2001, 27), smo v raziskavo o spodbujanju socialnega vedenja vključili tudi vrednote učencev. V procesu izdelovanja vzgojnega načrta in vizije Osnovne šole Fara v šolskem letu 2007/2008 (Osnovna šola Fara 2008) so učenci za razliko od staršev in strokovnih delavcev kot najpomembnejšo vrednoto izbrali prijateljstvo. Prijateljstvo učencem naše šole pomeni medsebojno razumevanje, sprejemanje in zaupanje. Da so učenci

sposobni ustvariti in ohraniti prijateljske odnose z vrstniki, je potrebno, da osvojijo določene socialne spretnosti. Socialno sprejemljivega vedenja se naučijo v interakcijah z vrstniki, ki jim omogočajo učenje uspešnega vključevanja in delovanja v medsebojnih odnosih (Ajdišek 2009, 28). Učenci, ki se počutijo sprejeti med vrstniki, ki so razumljeni, priljubljeni in si medsebojno zaupajo, so našli prijatelje. Tisti, ki so neuspešni pri sklepanju prijateljstev, postajajo čedalje bolj izločeni iz vrstniške družbe in zato vse bolj nespretni v socialnih odnosih. Pogosto iščejo in navezujejo stike z vrstniki s sorodnimi težavami, v sodelovanju s katerimi poskušajo na šoli ustvariti kulturo, v kateri veljajo specifične zakonitosti.

Kultura neke šole se načrtno ali spontano oblikuje na temelju vrednot vseh udeležencev izobraževanja. Ta določa, kakšno vedenje je na šoli primerno in zaželeno. Vendar pa vrednote, ki so zapisane v viziji šole, niso nujno del resnične šolske kulture. Lahko so le spisak lepih lastnosti, ki naj bi jih imeli učenci (Bečaj 2005, 17–18). Da na naši šoli ne bi bilo tako, smo se odločili, da bomo raziskali, kako močno na šoli živi prva med vrednotami učencev, to je prijateljstvo. Ta vrednota temelji na vedenju, ki v naši družbi velja kot socialno zaželeno.

Na šoli smo preverjali, kako je med učenci prisotno socialno in asocialno vedenje. Ugotavljali smo, kako so sposobni oblikovati medsebojne odnose, ali se med seboj razumejo ter sprejemajo in kolikšen pomen na naši šoli dajemo ustreznemu vedenju učencev. V oceno šolskega dela smo prvič vključili tudi starše. Konstruktivno sodelovanje med učitelji in starši namreč pomembno vpliva na optimalne učne rezultate učencev in njihovo dobro počutje v šoli.

Teoretična izhodišča

Izhajamo iz predpostavke, da je za zdrav razvoj otroka poleg družinskega okolja izjemno pomembno tudi okolje vrstnikov. Ljudje se v različnih družbenih okoljih vedemo različno. Večina otrok doživlja najmanj dve različni okolji: dom in zunanji svet. V vsakem veljajo drugačna pravila vedenja, drugačne kazni in nagrade (Harris 2007, 59–60). Velik del zunanjega sveta za učence predstavlja šolski prostor in odnosi z vrstniki v njem. Identifikacija s skupino in dejstvo, da te sprejme ali zavrne, trajno zaznamujeta otroka kot osebnost (str. 155).

Temelji prijateljstva nastanejo na podlagi sposobnosti uživanja v občutke drugih in deljenja lastnih občutkov z drugimi (Warden

in Christie 2001, 9). Predvidevanje misli nekoga drugega, sposobnost izražanja empatije, uspešno prevzemanje vlog in ustrezna komunikacija predstavljajo pomemben del uspešnih medsebojnih odnosov. Sklepanje prijateljstev vključuje še nekaj več – psihološko povezanost, razvijanje občutkov zaupanja in razumevanja pravil, dolžnosti ter pridobitev, ki jih takšni odnosi prinašajo. Oblikovanje prijateljstev prispeva h graditvi otrokove pozitivne samopodobe, krepitvi zaupanja in samospoštovanja. Otroku pomaga širiti obzorje realnosti in slabiti egocentričnost lastnega zaznavanja in razumevanja (str. 13). Raziskave so pokazale, da pozitivna interakcija z vrstniki spodbuja učenje na številnih področjih izobraževanja, od spoznavanja osnov znanosti in matematike do spoznavanja socialno-moralnih in pravnih konceptov. Otroci z višjim nivojem moralnega presojanja kažejo več socialnega vedenja (str. 16).

Vse več otrok preživi svoj prosti čas v socialni izolaciji pred televizorjem ali računalnikom, ki ne bogatita njihovega socialnega in intelektualnega razvoja. Zgubljajo priložnosti za pridobivanje socialnih spretnosti in interakcij z vrstniki. Strokovnjaki postajajo tudi čedalje bolj zaskrbljeni nad kakovostjo socialnih izkušenj, ki jih otrokom nudi družina. Seštevek dejavnikov v otrocih vzbuja občutek nestabilnosti in negotovosti, ki vodi v razvoj neprimernih vedenjskih vzorcev. Zato imajo vzgojitelji in učitelji lahko pogosto občutek, da ob tem, ko se morajo spopadati s posledicami neprimerne socializacije otrok, družba od njih tudi pričakuje, da bodo z aktivnostmi, ki so predvidene v učnih načrtih, kompenzirali pomanjkanje pomembnih socialnih izkušenj učencev (Warden in Christie 2001, 17).

Učitelji lahko prenašajo znanje, njihova moč, da bi vplivali na vedenjske norme učencev, pa je zelo omejena. Njihov dolgoročni vpliv je pomemben zato, ker se nahajajo zunaj doma učencev, v svetu, kjer bodo otroci živeli kot odrasli. Kulture učencev pa se običajno prenašajo s starejših generacij na mlajše prek vrstniških skupin in ne doma (Harris 2007, 223–224). Iz opisanega izhaja, da na vedenje učencev v zunanjem okolju preko vrstniških skupin najbolj vplivajo starši drugih otrok oz. okolje, v katerem družina živi. Bolj je okolje homogeno, bolj imajo starši otrok enake cilje in vrednote, večji je njegov direktni učinek na otroke. Če imajo starši različne vrednote oz. predstavljajo zelo heterogeno skupino v smislu vizije socialnega razvoja njihovih otrok, so potrebni večji naporji za kompenzacijo različnih interesov. Uspešne zasebne šole v tujini delujejo po načelu, da vpisujejo otroke zelo

homogenih skupin prebivalcev, za katere je npr. stopnja izobrazbe zelo pomembna. Skupni cilj staršev drugih otrok je torej izobrazba (str. 227).

Raziskava

Svoj pogled na socialno vedenje na naši šoli so v obliki izpolnjevanja anketnega vprašalnika podali strokovni delavci šole in starši, ki so bili naprošeni, da anketni vprašalnik izpolnijo doma skupaj s svojimi otroki. Anketna vprašalnika je izdelalo vodstvo šole s pomočjo priročnika z naslovom Spodbujanje socialnega vedenja (Warden in Christie 2001). Z odgovarjanjem na vprašanja so strokovni delavci šole ocenjevali svoja opažanja vedenja učencev na šoli. Mnenje staršev smo pridobili z odgovori na vprašanja, ki so se nanašala na oceno vedenja njihovega otroka v času, ko je v šoli. Izpolnjene anketne vprašalnike smo zbirali na dogovorjenem mestu z zagotovljeno varnostjo in anonimnostjo. Anketni vprašalnik je izpolnilo vseh 16 strokovnih delavcev, ki poučujejo na naši šoli. Izpolnilo ga je tudi 37 staršev, kar pomeni, da so ga izpolnili starši 83 % otrok, ki obiskujejo našo šolo.

Anketni vprašalnik je bil sestavljen iz treh sklopov. V prvem delu so anketiranci ocenili, kako pomembno je po njihovem mnenju doseganje visokih učnih rezultatov in razvijanje dobrih medsebojnih odnosov na šoli. Opredelili so se tudi glede kakovosti lokalnega in s tem šolskega okolja za zdrav osebni in socialni razvoj otrok.

V drugem delu so anketiranci na podlagi petstopenjskih lestvic odločali o pogostosti socialno sprejemljivega in nesprejemljivega vedenja učencev. V odvisnosti od oblike vprašanja je bilo možno izbirati med naslednjimi oblikami odgovorov:

- zelo pogosto (100 %) – pogosto (75 %) – včasih (50 %) – redko (25 %) – nikoli (0 %) oz.
- zelo veliko (100 %) – veliko (75 %) – srednje (50 %) – malo (25 %) – zelo malo (0 %).

Zaželeno, sprejemljivo oz. socialno vedenje otrok so anketiranci ocenjevali na osnovi naslednjih dejanj in lastnosti:

- vključevanje sošolca v igro, izražanje naklonjenosti, sklepanje prijateljstev,
- skrb, podpora, tolažba sošolcu,
- deljenje in pomoč v obliki dobrin, znanja, spretnosti.

Gre za kategorije sprejemljivega vedenja, ki sta jih na podlagi analize približno dvesto primerov želenega vedenja definirala Warden in Christie (2001, 28).

Nezaželeno, nesprejemljivo oz. asocialno vedenje so anketiranci ocenjevali na osnovi naslednjih dejanj in lastnosti:

- verbalno nasilje, kot je npr. zasmehovanje, norčevanje, kazanje neprimernih kretenj, grožnje,
- fizično nasilje, kot je npr. udarec, brca, odiranje, ščipanje,
- zavrnitev v smislu izključevanja iz družbe s ciljem osamitve učenca.

Podobno kot Warden in Christie (2001, 38) smo tudi na naši šoli v anketni vprašalnik vključili tiste oblike socialno nesprejemljivih vedenj, ki temeljijo na nasilni komunikaciji med vrstniki in s tem onemogočajo, da bi kultura naše šole temeljila na resničnem prijateljstvu. Poleg tega je obravnava nesprejemljivega vedenja, kamor spada tudi medvrstniško nasilje, tematika, ki nudi osnovo za pogovore z učenci in predvsem na majhni šoli omogoča graditev skupnosti vseh udeležencev vzgojno-izobraževalnega procesa. Gre za problematiko, ki smo jo na šoli opazali tudi v preteklih letih in jo poskušali načrtno reševati predvsem z doslednostjo v zahtevah strokovnih delavcev do učencev.

V tretjem sklopu vprašanj so anketiranci ocenjevali, kako učenci preživljajo svoj prosti čas oz. katerim desetim dejavnostim posvetijo največ časa, ko pridejo iz šole.

Rezultati in analiza

Visoki učni rezultati – dobri medsebojni odnosi

Analiza podatkov kaže, da so strokovni delavci in starši enotnega mnenja, da na šoli dajemo približno enako pozornost doseganju visokih učnih rezultatov in razvijanju dobrih medsebojnih odnosov. Oboji so tudi mnenja, da je v obe dejavnosti potrebno vlagati približno enako količino pozornosti in energije. Ugotavljamo, da sta obe anketirani skupini zadovoljni z razmerjem skrbi, ki jo na šoli vlagamo v pridobivanje znanja in navajanje učencev na sprejemljivo vedenje. Številni učni predmeti, natrpani učni načrti, načrtovane dejavnosti in pomembnost znanja v današnji družbi lahko usmerijo učitelje na lov v osvajanje številnih učnih in drugih storilnostno naravnanih ciljev. Tako šole, ki se nahajajo pod pritiskom doseganja čim boljših učnih rezultatov, ne morejo posvečati dovolj pozornosti osebostnemu in socialnemu razvoju otrok in

mladostnikov. Skrajne oblike nesprejemljivega vedenja tako rešujejo z izključevanjem težavnih učencev in le kratkoročno rešujejo najbolj pereče težave (Warden in Christie 2001, 17). Veseli smo, da se nismo prepoznali kot pretirano storilnostno naravnana šola in da na tem področju uresničujemo pričakovanja tako staršev kot zaposlenih strokovnih delavcev.

Večina anketiranih strokovnih delavcev šole in vsi starši menijo, da učenci naše šole živijo v zdravem okolju za njihov osebnostni in socialni razvoj. Prav tako večina obeh anketiranih skupin meni, da imajo učenci v šoli tudi najtesnejše prijatelje. Polovica strokovnih delavcev in dve tretjini staršev meni, da imajo učenci naše šole dovolj stikov z vrstniki. Prav to vprašanje, pri katerem se mnenje staršev in strokovnih delavcev razlikuje, je ključno v naši raziskavi. Izhajamo namreč s stališča, da je za zdrav razvoj otrok potrebno dovolj socialnih interakcij z vrstniki. Učenci naše šole živijo v redko poseljeni in demografsko ogroženi pokrajini, v kateri je bilo v zadnjih desetletjih zaradi gospodarskega zaostajanja v razvoju močno prisotno odseljevanje aktivnega prebivalstva. Mladih družin je malo. Tako v domačem okolju učenci naše šole pogosto nimajo ali pa imajo zelo malo vrstnikov za druženje v popoldanskem času, kar otežuje razvojni proces njihove socializacije. Res je, da so skoraj vsi učenci vozači in ostajajo v varstvu ali podaljšanem bivanju v šoli do sredine popoldanskih ur. Tako šola nehote prevzema pobudo za razvoj socialnega vedenja otrok, za vključevanje v medsebojne odnose in oblikovanje primernih medsebojnih odnosov. Šola na ta način v obliki številnih interesnih dejavnosti ter odpiranja prostora in časa za druženje po eni strani vzpodbuja socialni razvoj in poskuša nadoknaditi primanjkljaje medvrstniških interakcij. Predvsem učenci višjih razredov se kljub temu pritožujejo, da so v šoli preveč nadzorovani in da jim primanjkuje svobode. Verjetno zato, ker zunaj šolskega prostora skoraj nimajo možnosti za druženje. To pomeni dodatno delo in napor za učitelje, ki si v šoli ne morejo dovoliti, da bi socializacija tekla na takšen način kot se v večjih krajih dogaja izven šolskega okolja. Na osnovi povedanega lahko zaključimo, da se strokovni delavci nekoliko bolj kot starši zavedajo pomena socialnega razvoja otrok v obliki medvrstniškega druženja v prostem času.

Pogostost socialno sprejemljivega vedenja na šoli

Strokovni delavci so ocenili, da so elementi zaželenega, socialnega vedenja učencev v šoli prisotni včasih, natančneje v 61 % dejanj

učencev. Učenci bi se po njihovem mnenju najtežje odločili vključiti manj priljubljenega učenca v družbo, pogosteje pa bi ga podprli in mu pomagali pri delu, v težavah, delili z njim dobrino, znanje, mu pomagali s svojo spretnostjo. Dve tretjini učencev ima po mnenju strokovnih delavcev na šoli vsaj enega zaupnika med vrstniki. Po mnenju strokovnih delavcev učencem pomeni zelo veliko, da so s strani sošolcev vključeni v dejavnost, pogovor, igro, da so razumljeni, ko imajo težave, da jih drugi sprejemajo.

Starši učencev so mnenja, da so elementi zaželenega, socialnega vedenja njihovih otrok v šoli prisotni pogosto, natančneje v 74 % dejanj. Podobno kot strokovni delavci tudi starši menijo, da bi se njihovi otroci še najtežje odločili vključiti manj priljubljenega učenca v družbo. Po mnenju staršev ima 73 % otrok na šoli vsaj enega zaupnika med vrstniki, ki mu lahko zaupa težave v šoli ali doma. Njihovim otrokom to, da so s strani sošolcev vključeni v dejavnost, pogovor, igro, da so razumljeni, ko imajo težave, da jih sošolci sprejemajo, pomeni veliko, vendar tem dejanjem ne pripisujejo tako zelo velikega pomena kot strokovni delavci.

Učenci niso slučajno izbrali prijateljstva kot njihovo vodilno vrednoto. Tudi v razredu s svojim vedenjem ne tvegajo kršitev šolskega reda in izrek vzgojnega ukrepa brez razloga, ampak počnejo neumnosti zato, da s tem kažejo lojalnost svoji starostni skupini (Harris 2007, 158) in pridobijo pozornost vrstnikov. Šolarjem v razredu največ pomeni njihov položaj med vrstniki. S prestopanjem mej hkrati preizkušajo potrpežljivost učiteljev, njihov način odzivanja in predvsem doslednost. Zato menim, da so z vidika razumevanja pomena vrstnikov strokovni delavci bližje resnici kot starši in da učencem to, da so razumljeni in sprejeti s strani vrstnikov, v šoli res pomeni največ.

Večina strokovnih delavcev (81 %) in le dobra polovica staršev (56 %) meni, da so učenci na šoli dovolj pogosto in glasno pohvaljeni za primerno in zgledno vedenje. Tuje raziskave so npr. pokazale, da socialno vedenje redko pohvalimo, na asocialno pa zelo hitro reagiramo (Warden in Christie 2001, 44). Pohvala ustreznega vedenja otrok je potrebna zaradi krepitve želenega vedenja, saj posameznik pogosteje ponavlja tisto vedenje, ki sproža zanj pozitivne posledice. Učitelji pogosteje pohvalijo dosežke otrok (npr. lepo risbo, pravičen izračun), redkeje pa želeno in primerno socialno vedenje, ki se jim zdi nekaj samo po sebi umevnega. Nasprotno pa so raziskave pokazale, da učitelji zelo hitro grajajo otroke za vsako obliko neprimerne vedenja (str. 22). Tudi pri nas se žal v določeni meri opisana teorija potrjuje s prakso.

Pogostost socialno nesprejemljivega vedenja na šoli

Strokovni delavci so ocenili, da bi učenci naše šole včasih, to je v 47 %, nad drugimi učenci uporabili verbalno in fizično nasilje oz. sošolca poskušali zavrniti z izključevanjem iz družbe in osamitvijo. Po mnenju staršev bi njihovi otroci takšne načine nesprejemljivega vedenja uporabili redko, to je v 22 %. Iz opisanega lahko sklenemo, da starši vidijo svoje otroke za eno stopnjo višje v njihovem socialnem in vedenjskem razvoju kot jih vidijo strokovni delavci šole. Temu je tako, ker se morda otroci v domačem okolju drugače vedejo. Ko se otroci neprimerno vedejo v šoli ali na šolskem avtobusu, jih imamo učitelji pogosto za nesocializirane in za njihovo neprimerno vedenje natihem krivimo starše. Gre pa za to, da učenci tistega, kar so jih učili starši, niso prenesli v druga družbena okolja (Harris 2007, 73). Okolje vrstnikov, ki otroka obdaja, ga uči vedenja, govora ter otroka običajno vzpodbudi k temu, da se mu prilagodi. Otroci naredijo vse, da ne bi izstopali iz družbe svojih vrstnikov (189), ker ne želijo tvegati posmeha sošolcev ali celo izločitve iz skupine (str. 154). Na naši šoli z izredno majhnim številom učencev in skorajšnjo odsotnostjo popoldanskega prijateljavanja je osamitev toliko bolj tvegana. In nekaj učencev tudi zaradi tega vzroka težko najde zaupnika med vrstniki in so videti osamljeni.

Opažamo, da so otroci, ki imajo bolj razvito sposobnost komuniciranja, spretnost prevzemanja vlog in empatijo, bolj večji pri sklepanju prijateljstev in izražajo večjo sposobnost socialnega vedenja. Otrokom, ki jim spodleti pri sklepanju prijateljstev in jih vrstniki zanemarjajo ali celo zavračajo, zaradi izločenosti primanjkuje vaje v socialnih interakcijah, zato v socialnih situacijah pogosteje reagirajo nekooperativno ali celo agresivno in pri vrstnikih ostanejo nepriljubljeni. Pogosto se spoprijateljijo z drugimi antisocialnimi otroki (Warden in Christie 2001, 13–14). Antisocialno vedenje temelji na čustvih jeze in sovražnosti (str. 37). Na naši šoli je 20 % otrok, ki so vključeni v program dodatne strokovne pomoči, med temi je 9 % takšnih, ki imajo močno izražene vedenjske in čustvene težave, ki se kažejo z zgoraj opisanim asocialnim vedenjem.

Strokovni delavci menijo, da se učenci včasih (v 48 %) starosti primerno zrelo zavedajo posledic svojih dejanj, starši pa ocenjujejo svoje otroke kot bolj odgovorne, saj se po njihovi oceni pogosto (v 73 %) starosti primerno zrelo zavedajo posledic svojih dejanj. Zavedanje posledic svojih dejanj in prevzemanje odgovornosti za svoja dejanja sta temelja socializacije (Warden in Christie 2001, 50). Ustreznega vedenja v zunanjem svetu po mnenju

strokovnih delavcev več kot polovici učencev naše šole v socialnih interakcijah primanjkuje. Pomanjkanje odgovornosti je povezano s pomanjkanjem občutka za pripadnost skupnosti in premajhno delitvijo zadolžitev in nalog med učence. Delitev zadolžitev v skupnosti pripomore k rasti odgovornosti in spodbuja osebnostni in socialni razvoj otrok ter s tem prispeva k njihovi večji pripravljenosti pomagati drugim (str. 25). Še posebno v majhnih šolah preveč dela namesto otrok opravijo učitelji in slednji običajno čutijo veliko pripadnost šoli. Odrasli člani šolske skupnosti so sicer res močni vzori tako želenih kot neželenih oblik socialnega vedenja. Doslednost, pravičnost, spoštovanje in skrb za druge so vedenjske oblike, s katerimi lahko učitelji z lastnim vzgledom otroke spodbujajo k pozitivnemu vedenju (str. 21). Upravičeno in prav je pričakovati od učitelja, da bo opravil svoje delo dobro v strokovnem in človeškem pogledu, vendar pa je tudi res, da pretirano popuščanje v zahtevah in omejitvah do učencev vodi v pomanjkanje odgovornosti pri učencih.

Prosti čas učencev

Strokovni delavci ocenjujejo, da učenci izven šole največ prostega časa preživijo v obliki igranja igrice na računalniku in drugih elektronskih napravah, brskanja po internetu, gledanja televizije in poslušanja radia. Druženje s prijatelji in vrstniki ter skupno igranje je po mnenju strokovnih delavcev po obsegu časa šele na četrtem mestu. Po ocenah staršev njihovi otroci, ko pridejo iz šole, največ časa porabijo za druženje s prijatelji, vrstniki, brati in sestrami, skupno igranje, sledi učenje, delanje domačih nalog in vadenje inštrumenta. Dejavnosti, ki povzročajo večjo socialno otopenost otrok, kot je gledanje TV, poslušanje radia, igranje igrice na računalniku in drugih elektronskih napravah, so starši umestili na tretje in četrto mesto. Gre za precejšnje razhajanje med starši in strokovnimi delavci v izbiri, ki ga zaenkrat ne znamo pojasniti.

Ugotovitve in ukrepi za izboljšanje socialnega vedenja

Poglavitna ugotovitev raziskave je, da starši na naši šoli v primerjavi s strokovnimi delavci vidijo svoje otroke v povprečju kot bolj socialno in vedenjsko razvite. Predvidevamo, da je to tudi eden od razlogov za nesoglasja med starši in učitelji o vedenju otrok. Namreč manjše kot so razlike med pogledi staršev in strokovnih delavcev, bolj gredo prizadevanja v isto smer in boljši so rezultati dela. Veliko težje je v primerih, ko se pogledi staršev in učiteljev

zelo razlikujejo. Menimo, da so razlike v pogledih staršev in učiteljev sicer pričakovane.

Veseli nas ugotovitev, da se strokovni delavci (nekoliko bolj kot starši) zavedajo pomena socialnega in čustvenega razvoja otrok, ki ga razvijamo v obliki medvrstniškega druženja. Prav tako se nekoliko bolj kot starši zavedajo, kako veliko pomeni učencem to, da so s strani sošolcev vključeni v dejavnost, pogovor, igro, da so razumljeni, ko imajo težave, da jih drugi sprejemajo. Naš cilj na šoli je doseči, da bodo otroci sposobni oblikovati zdrave medsebojne odnose in bodo zrasli v socialno in čustveno zdrave in odgovorne osebnosti. V tem smislu je potrebno razvijati njihove spretnosti, da se bodo znali odzvati na misli drugih v duhu strpnosti, se med seboj razumeli, da bodo sposobni izraziti svoje misli in občutke in bodo sposobni pokazati empatijo in skrb za druge. Pri izdelovanju načrtov v obliki nalog in aktivnosti za vzpodbujanje socialnega vedenja je potrebno izkoristiti vrednoto prijateljstva, saj bomo na ta način strokovni delavci najlažje govorili jezik, ki ga bodo učenci razumeli.

Na sestanku učiteljskega zbora nameravamo na osnovi omenjenih ugotovitev izdelati akcijski načrt, s pomočjo katerega bomo razvijali komunikacijske spretnosti učencev, sposobnost izražanja občutkov in ponotranjenje moralnih pravil. Pri delu bomo uporabili priročnik za učitelje in starše z naslovom Spodbujanje socialnega vedenja, v katerem so preko ilustracij prikazane različne oblike socialnih in asocialnih dejanj. Ilustracije so osnova za vodenje pogovorov ali iger vlog pri urah razredne skupnosti. Pri izbiri situacij bomo pogosteje izbrali tiste, ki se nanašajo na pomen vključevanja nekoliko manj priljubljenega sošolca v igro, pogovor, dejavnost, na rojstnodnevno zabavo. Pri starejših učencih se je izkazalo, da učenci veliko pridobijo s sodelovalnim delom in učenjem. S tem načinom dela soočijo ideje in pridobijo možnost razumevanja s pomočjo poglobljenega skupinskega razgovora. Za obe obliki dela bo potrebno dodatno izobraziti strokovne delavce z vsebinami s področja skupinske dinamike, s čemer bomo tudi med seboj krepili timsko delo in poskušali preseči nasprotujoča si stališča. Skupinsko delo je v razredu zelo priporočljivo zaradi medsebojne pomoči, diskusij in sodelovanja med vrstniki.

Dosledno in takojšnje odzivanje vseh strokovnih delavcev na neprimerno vedenje otrok v obliki pogovora o medsebojnih vedenjskih odnosih je metoda, ki je vedno aktualna. Najslabše je preložiti odgovornost za ukrepanje na nedoločeno avtoriteto na šoli (npr. učiteljski zbor). Ni dovolj le, da se besedne in fizične kon-

flikte ustavi z besednim posegom, da raziskujemo okoliščine in da prizadetemu otroku ponudimo nasvet. Potrebno je otroke navajati, da tudi v situacijah izven šole poskušajo preprečiti neprimerno vedenje svojih vrstnikov in pomagati žrtvam.

Če bo vizija šolskega dela in življenja na šoli usklajena s pogledi staršev, bo učinek na vedenje in znanje učencev največji. Starše najlažje vključimo v našo institucijo, ko njihovi otroci obiskujejo vrtec, saj so takrat najbolj neobremenjeni z rezultati naučenega in prožni za delitev mnenj med seboj in s šolo. Na vseh starostnih stopnjah bomo poskušali razvijati čim bolj neposredne stike s starši in voditi z njimi čim bolj odprt dialog v smislu medsebojnega spoštovanja in sodelovanja. Na ta način bomo pripomogli k ustvarjanju homogenega okolja, kjer bodo starši že pred vstopom učencev v šolo medsebojno uskladili svoje cilje. Vzpodbujali bomo starše, da svoje otroke vključijo v čim bolj pestre možnosti organiziranega popoldanskega vrstniškega druženja: ustvarjalne delavnice, športne dejavnosti, gasilske dejavnosti, pa tudi neorganiziranega druženja s čim bolj različnimi vrstniki ob koncih tedna.

Anketirani starši so izrazili mnenje, da bi lahko bili njihovi otroci za primerno vedenje v šoli pogosteje pohvaljeni. Pohvala ustreznega vedenja otrok je potrebna zaradi krepitev zelenega vedenja, saj posameznik pogosteje ponavlja tisto vedenje, ki sproža zanj pozitivne posledice. Z učitelji se bomo na sestanku učiteljskega zbora skupinsko, na letnih razgovorih pa individualno pogovorili o pomenu izrekanja pohval učencem in možnosti za doslednejše odzivanje tudi na zelene oblike vedenja.

Pomanjkanje odgovornosti učencev za svoja dejanja bomo poskušali izboljšati z večjo delitvijo zadolžitev in nalog. Gre za vključevanje učencev v drobne dejavnosti, kot je npr. skrb za živali, ugašanje luči, dežuranje pri malici, pobiranje odpadkov, do pogostejšega skupnega urejanja šolske okolice, urejanja stenčasov ter učilnic. Tudi v nadalje se bomo vključevali v projekte, kot npr. že živita festival Turizmu pomaga lastna glava in projekt Eko šola, ki povezujejo šolo v skupne cilje, in za skupne projekte šole zagotovili finančna sredstva. Na šoli bomo tudi v nadaljnje organizirali šolo v naravi za vse razrede in staršem ter učencem prikazali možnost napredovanja v medsebojnih odnosih tudi na takšen način.

Literatura

- Ajdišek, N. 2009. »Socialne spretnosti – kaj so in zakaj so pomembne?« *Didakta* 18–19 (132): 28–30.
- Bečaj, J. 2005. »Radi bi imeli strpne in solidarne učence, silimo jih pa v

tekmovalnost in individualizem.« *Vzgoja in izobraževanje* 36 (6): 16–22.

Gregorčič, B. 2011. »Samoevalvacija klime na Osnovni šoli Fara s poudarkom na preprečevanju nasilja in uspešni komunikaciji.« *Vodenje v vzgoji in izobraževanju* 9 (2): 113–122.

Harris, J. R. 2007. *Otroka oblikujejo vrstniki*. Ljubljana: Orbis.

Osnovna šola Fara. 2008. »Vrednote, poslanstvo, vizija in razvojni načrt Osnovne šole Fara.« Interno gradivo, Osnovna šola Fara, Fara.

Warden, D., in D. Christie. 2001. *Spodbujanje socialnega vedenja*. Ljubljana: Inštitut za psihologijo osebnosti.

- Brigita Gregorčič je ravnateljica na Osnovni šoli Fara.
brigita.gregorcic@guest.arnes.si

Brigita
Gregorčič

Spodbujanje socialnega vedenja na šoli

V prispevku predstavljamo, kako smo ugotavljali, ali se učenci na naši šoli med seboj razumejo, sprejemajo in si zaupajo ter kolikšen pomen dajemo zaželenemu, sprejemljivemu oz. socialnemu vedenju. Ugotovitve kažejo, da se strokovni delavci nekoliko bolj kot starši zavedajo pomena socialnega in čustvenega razvoja otrok v obliki medvrstniškega druženja ter tega, kako veliko pomeni učencem, da so s strani sošolcev vključeni v dejavnost, pogovor, igro, da so razumljeni, ko imajo težave, da jih drugi sprejemajo. Starši vidijo svoje otroke v primerjavi s strokovnimi delavci kot bolj socialno zrele in odgovorne. Menijo, da se njihovi otroci ne poslužujejo tako pogosto verbalnega ali fizičnega nasilja oz. izključevanja sošolca s poskusom osamitve kot so to ocenili strokovni delavci ter da bi morali otroke v šoli za primerno vedenje pogosteje pohvaliti. V zaključku predstavljamo dejavnosti, s katerimi načrtujemo izboljšanje vedenja učencev in medsebojnih odnosov.

Ključne besede: socialno vedenje, vrstniki, medsebojni odnosi, osnovna šola

Encouraging Social Behaviour in School

In this paper we present how we determined, whether students in our schools have an understanding towards each other, accept and trust each other and how much importance we give to desired, accepted or social behavior. The findings show that we teachers are slightly more aware than parents of the importance of the social and emotional development of children in form of peer socializing as well as of how much it means to students to be involved along with their classmates in activities, conversation, play, to be understood when they have problems, to be accepted by the others. As compared to teachers parents see their children as more socially mature and responsible. They do not think that their children are using that often verbal or physical violence or exclusion towards their classmates trying to isolate them as teachers evaluated and think that children should be praised at school for good behavior more often. In conclusion, we present the activities by which we plan to improve the behaviour of students and their interrelationships.

Keywords: social behavior, peers, relationships, primary school

VODENJE 3|2012: 105–116